

מבית הכנסת לכנסת ישראל

לא בית עם אל

בית של כנסת ישראל

שנינו: תניא ר' ישמעאל בר' אלעזר אומר, בעוון שני דברים... על שקורין ארון הקודש ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם. (שבת ל"ב, ע"א).

קל להבין את העבירה הראשונה. לקרא לארון הקודש, "ארון" המשמע הוא חילול לא רק של המקום שם נמצאת התורה, אלא של התורה גופה. זוהי עבירה חמורה. אולם, מה טיבה של העבירה השנייה? מהו ה"הבדל בין "בית עם" ו"בית הכנסת"? כשנשיב על השאלה הזאת נתפוס את המשמעות של תפילה בציבור. אולם כדי שנבין את ההבדל בין "בית עם" ו"בית הכנסת", עלינו להבין תחילה את העניין של שליחות

שליחות כיסוד של

תפילה בציבור

שליחות משמעה מסירת ייפוי כוח לאדם אחר, שייצג אותי, כבא כוח שלי.

וזהו צורה חוקית, הנחוצה מחמת דיסטאנס, מרחק, הואיל ואיני יכול להיות במומנט ידוע במקום מסוים, אני מייפה את כוחו של שליח שייצג אותי.

אולם, שליחות אינה רק עניין של תועלת, על פי היהדות. שליחות אינה רק עניין ליגאלי ופורמאלי-פטי. שליחות יש לה משמעות מיטא-פיזית. זה אינו מה שהשליח עושה בשמי. זוהי הוזהות אישית של ה"שליח עם השליח. שנינו: שליח של אדם כמותו". למעשה זהו עוד יותר. השליח הוא האיש של ה"משלח גופו. הוזהות של המשלח ו"הוזהות של השליח מתמזגות יחד במוסד של השליחות. הסייגים ה"מבודדים את היחיד (האגויצנטרי) האנוכי, מסולקים. שני האנשים נעשים אחד.

ההוזהות של השליח

עם המשלח

לפיכך חייב השליח להיות יהודי על פי ההלכה. מפני שהתחום ה"מיטאפיזי המפרידה את היהודי מן הלא-יהודי היא פעורה מדי שהמוסד של שליחות יוכל להטיל גשר בין שני אלה, כפי שהשליחות דורשת. המשלח והשליח חייבים שניהם להיות קשורים על ידי אותם האידיאות והאידיאלים.

מטעם זה אין השליחות מוגבלת לעניינים אורחיים בלבד. שליחות פועלת גם בענייני דת ודין. שליח יכול לקיים מצווה במקום המשלח. שליח לדבר מצווה. השליח יכול למשל, להביא קרבן בשביל המשלח. כשהשליח ממלא את התפקיד הזה, הרי המשלח נחשב כמו שביצע או

תפילה בציבור - שליחות

של כנסת ישראל

תפילה בציבור ובית הכנסת מכריסמים הם על העקרונות של שליחות.

כפרים, שהיה מתגולל כל ימות ה"שבוע בין גויים ששיסו בו את ה"כלבים, ושקצים ידו אבנים אחריו, דישדש בביצות, ולן באורוות - כשבא בערב שבת הביתה, התרחץ, טבל, לבש בגדי שבת ונכנס ל"שטי" בל" לבית התפילה, והכריז בלהט, בשמחה: הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו, יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר... (תהילים ק"ו א'). הוא הרגיש או בית בבית הכנסת. הוא בא הביתה.

אכן, לשם מה צריכים בית-כנסת בכלל? היהודי אינו צריך בית ל"תפילה, אפשר להתפלל בכל מקום שנמצאים. היהודי אין לו צורך בבית כנסת, משום הערך הארכיטקטוני שלו, אלא לשם פעילות נשמתי בלבד, לא לבית הוא זקוק, אלא ל"מעון. אין לראות בבית כנסת, "בית אלוקים" אלא, "מעון אלוקים". למע"ת, מעונו של האדם הוא. בית ה"כנסת הוא מוסד ואידיאה, כמוסד הינו הרבה דברים. וממלא תפקידים רבים. כאידיאה בית הכנסת הוא ביתו של היהודי, בו הוא מוצא מה"סח מחוסר הבטחון של הגלות.

הגדרת בית הכנסת

של שלמה המלך

האופי הזה של בית הכנסת הוא עתיק יומין. עוד של בית הכנסת הראשון - הבית הראשון של המלך שלמה. בית הכנסת כאידיאה מוגדר בכירור בפיו של שלמה המלך ב"תפילתו לחנוכת בית המקדש: ו"שמעת אל תחינת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אל המקום הזה... וכו' (מלכים א', ח', ל"מ"ט). "את אשר סוף סלי 3 - 1111

יחטא איש לרעהו... בהנגף עמך ישראל לפני אייב... והתפללו ותתח"ננו אלך בבית הזה... רעב כי יהיה בארץ - אתה תשמע השמים". בית הכנסת מייצג עמו את ביתו של האדם עלי אדמות: ועשו לו מק"דש ושכנתי בתוכם (שמות, כ"ה, ח').

לאחר שהתוודענו לבית כנסת כ"אידיאה, המייצג עמו מעון ומחסה של הגלות, נקדיש נא מחשבה על התפקיד של ציבור ותפילה בציבור.

בהגירה חפשית ואם מאונס. אבל כמשך הזמן נעשית ההתנסרות קלה יותר. אפילו הנוסטאלגיה ל"בית ה"ישן" נפסקת תוך שנים או-שלושה דורות. הנכד של המהגר מכיר רק את הבית החדש שלו. אין לו עוד שום שייכות לישן.

גלות היא מיוחדת

לעם היהודי

בעוד שעמים אחרים שגלו מארץ מולדתם מאבדים את זרותם במשך דור או שני דורות, חי העם היהודי גלות נצחית. תשע עשרה מאות שנים לא רופפו את הקשר עם ארץ מולדתנו.

תחייתה מחדש של מדינת ישראל בזמננו היא עדות חיה לכוחה ה"כביר של תודעת הגלות שלנו. תקומ"תה של מדינות ישראל היתה עלולה להיות בלתי אפשרית בלי הרגש, שבכל מקום שאנו נמצאים, מלבד ארץ ישראל אינו בבית.

תודעת הגלות מקבלת חיזוק על ידי שליח אחד של שמונה עשרה - שש תפילות יש להן עניין עם ה" שאיפה לציון. זה בא לידי ביטוי בניהום אבליים, כשאנו אומרים: ה" מקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים! דבר זה מוכרז ב"חופה, בשבירת כוס כזכר לחורבן, נעלה את ירושלים על ראש שמתת ננו הצומות והימים טובים שלנו קשורים כולם בגלות.

מחוסר בית הוא היהודי, אפוף פחדים וחסר אונים. במצב זה הוא חייב להתפלל. עליו לבוא הביתה ל"בית התפילה: "בצר לד ומצאוך כל הדברים האלה - ושבת עד ה" אלוקיך" (דברים, ד', ל').

בגלות אנו נכססים לאלוקים, ש" הוא המעון שלנו, בחיפוש הומוצא האדם הקטן הנביעה משען, בטחון והגדול והנסער - מרגוע. האדם המודרני אינו יודע תפילה מהי. לפיכך הוא איבד את ההרגשה של בית הכנסת.

בית הכנסת - זה הבית

היהודי המורח-אירופי מלפני דור ידע, כי בבואו לבית הכנסת הוא בא הביתה. העני, הנודד המדוכא, ב"

תמורות יסודיות התחוללו בחיים היהודיים באמריקה. גם בחיי בית הכנסת. לפני שנים הקדיש, "היהודי של בית הכנסת" תשומה לב רבה לצורות חיצוניות, לטקס ולגיגונים, ליחס של כבוד. היהודי האמריקאני היה תמים באמונתו, ונהג בפשטות מעוניין בהעויות בתפילה. הוא אהב צורה חיצונית והרגיש את עצמו גות ברשמיות שלה.

לא כן היום. בפרט אצל נוער. אנשים צעירים הם יותר דינאמיים ב"חיפושיהם ובשאיפותיהם. עוד יותר הם עטויי העוה. הם דורשים תפ"לה בציבור שהיא יותר ספונטאנית. לא מצווה אנשים מלומדה, אלא בלהט, בהתלהבות. פחות נוקשות ויותר גמישות.

נוער מעוניין יותר בבית-מדרש מאשר בבית כנסת. וזה להם התפ"לה המאוורגנת, הרשמית. בתפילה שלהם הדגש הוא על עבודה שבלב. בית הכנסת לא הסתגל לתמורה הזאת. התוצאה היא שלילית ביחס לבית הכנסת ותפילה בציבור. עליו נו לתפוס, איפוא, את בית הכנסת לא כמוסד מיוחד של הקהילה אלא בתפקידו כאידיאה, כחוויה דתית, כחזון, אם רצונכם בכך.

בית הכנסת

כמוסד וכאידיאה

אם שנינו באירגון הנוקשה שלנו את חיי בית הכנסת, נעוץ חלק מן המשגה הוה בחשיבות המפורזת ש" ייחסנו לבית הכנסת כמוסד וזכה התעלמנו מן המטרה של בית ה"כנסת.

קיימים שני רעיונות יסוד של בית כנסת ושל תפילה. א"ל"ה היהודי בגלות הוא אדם חסר בית. אדם חסר בית מוכרז ל"התפלל.

גלות היא עצם מהותו של העם היהודי. גלות מיוחדת ליהודים בלבד, שום עם אחר לא חי מעולם חיי גלות. בוודאי שחלו העברות מארץ לארץ. אבל מזה לא נוצרה גלות. אמת, דור העוקרים הראשון סבל מזוהת בסביבה החזשה. הוא הדין ביחס לכל מהגר בארץ חדשה, אם

תפילה בציבור ובית הכנסת מבר
ססים הם על העקרון של שליחות.
מבחינה טכנית משמעו של "צי-
בור" הוא מניין, לכל הפחות עשרה
יהודים. ציבור הוא שם נרדף עם
כנסת ישראל. למשל, קרבן ציבור
— כי אם כל היהודים יביאו קרבן
— יהא זה קרבן ציבור? לא. זהו
קרבן של שותפים. "קרבן ציבור",
על פי הלכה בנוגע לקרבן מעיין זה,
משמעו קרבן של כנסת ישראל;
של החטיבה המיסתורית ששמה כנסת
ישראל.

של כנסת ישראל

באותה מידת תפילה בציבור היא
תפילה של כנסת ישראל. ובית ה-
כנסת, יהיה קטן כאשר יהיה, הוא
בית הכנסת, הבית של כנסת ישר-
אל. תפילה בציבור אפשר להבין
כדומה לקרבן ציבור (ונשלמה פרים
שפתיו) המקיף את כנסת ישראל
כולה.

כיצד?

על ידי המוסד של שליחות.
את מקור הרעיון של מניין אנו
מוצאים בפסוק ונקדשתו בתוך בני
ישראל (ויקרא, כ"ב, ל"ב). המלה
"בתוך" מכילה בתוכה את המושג
של כלל ישראל. ואם כן, מדוע זה
מספיק מניין של עשרה. מפני ש-
המניין הוא השליח של כנסת ישראל.
אבל בהתאם למוסד של שליחות,
כפי שהעלינו זה עתה — במניין
אינו רק שליחים של כנסת ישראל —
הם הגם כנסת ישראל.
בדיוק כמו שהמשלה אומר אל
השליח: ידך כירי, פיך כפי וכי, כן
הוא הציבור בתפילה בציבור בבית
הכנסת — יהא מספרו קטן כאשר
יהיה, לא רק שליח, אלא התגלמות
של כנסת ישראל.

כנסת ישראל

היישות המיסתורית

כנסת ישראל אינה המון סתם,
המון עם. זוהי חטיבה מיוחדת, ישות
חיה, אישיות לעצמה (כמו, למשל,
"אישיות ליגאלית").
כנסת ישראל מקיפה לא רק את
היהודים החיים בזמן מסויים, אלא
את היהודים בכל ההיסטוריה של-
הם, שחיו ומתו עם "שמע ישראל"
על שפתותיהם. כנסת ישראל כוללת
את היהודים הגדולים והקטנים, ה-
גבורים והפשוטים, הדמויות ההיס-
טוריות הידועות כמו היהודים הבל-
תי ידועים האלמוניים. כולם מהווים
כנסת ישראל. יהודים מן העבר,
יהודים מן ההווה ואלה שלא נולדו
עדיין, מתמוגים במניין המתכנס או
לי ב"שטיבל" קטן אולי בליל חורף
קר למנחה מעריב. קיימת רק כנסת
ישראל אחת והיא מתפללת עם כל
מניין יהודים בתפילה בציבור.
עתה מוכן כבר מדוע אסור לקרוא
לבית כנסת, "בית עם" אלא, "בית
כנסת". העם הוא קיבוץ של מספר
כנסת ישראל. יהודים מן העבר,
יחידים — בית הכנסת הוא המישכן
של כנסת ישראל הנצחית, המיטא-
פיזית הגדולה. קדושת בית הכנסת
ומהותה של תפילה בציבור מבוטסים
על כנסת ישראל.
העבר לא חלף עדיין, העתיד כבר
הגיע. אנו, שהתאספנו בבית ה-
כנסת לתפילה בציבור, הננו הגשר
המלכד מלל ישראל בכנסת ישראל.
(מתוך שיעור לזכר המאה של
בית הכנסת "קהילת ישורון",
רשם: ה. ז. ; עברית: י. ס.)